مجله‌ی غدد درون‌ریز و متابولیسم ایران
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی ـ درمانی شهید بهشتی
دوره‌ی شانزدهم، شماره‌ی ۴، صفحه‌های ۲۳۴ ـ ۲۳۱ (مهر ـ آبان ۱۳۹۳)

سرمقاله

رتبه‌ی تولید علم آندوکرینولوژی ایران در جهان و آسیای جنوب غربی

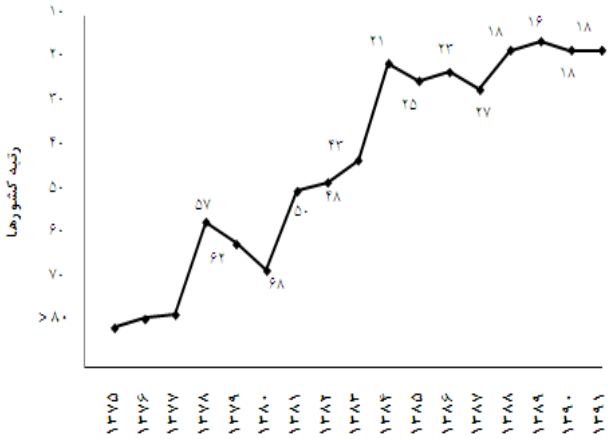
دکتر فریدون عزیزی

مرکز تحقیقات غدد درون‌ریز و متابولیسم، پژوهشکده‌ی علوم غدد درون‌ریز و متابولیسم، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، **نشانی مکاتبه‌ی نویسنده‌ی مسئول:** ولنجک، پژوهشکده‌ی علوم غدد درون‌ریز و متابولیسم، دکتر فریدون عزیزی؛
e-mail: azizi@endocrine.ac.ir

مقدمه

براساس آمار به دست آمده از پایگاه‌های معتبر استنادی (ISC, SCOPUS, ISI)، تولید علم در ایران در دو دهه‌ی اخیر افزایش چشمگیری داشته است. این افزایش به طور عمده از سال ۱۳۸۵ به بعد شدت بیشتری پیدا کرده، به طوری که در پایگاه تامسون رویتر (ISI) تولید مدارک علمی توسط دانشمندان و پژوهشگران ایرانی در سال‌های ۱۹۹۱ و ۱۹۹۲ به ترتیب ۲۹۸۹۶ و ۲۸۰۸۴ بوده و رتبه‌های ۱۹ و ۲۰ جهانی را حائز شده است. این افزایش چشمگیر در پایگاه استنادی اسکوپوس که به تعداد بیشتری از مجلات کشورها استناد می‌کند، بارزتر بوده و در سال ۱۳۹۱، تولید علم در ایران مقام ۱۶ جهان و رتبه‌ی اول منطقه را به دست آورده است.[۱]

بررسی تولید علم در رشته‌ی آندوکرینولوژی (غدد درون‌ریز و متابولیسم) نیز مانند سایر رشته‌ها رشد فوق‌العاده‌ای را در دو دهه‌ی اخیر نشان می‌دهد. همان‌طور که در نمودار ۱ مشخص شده است، تا قبل از سال ۱۹۹۹ میلادی (۱۳۷۸ هجری شمسی) رتبه تولید علم آندوکرینولوژی در ایران در رتبه‌های پایین‌تر از ۸۰ جهانی بوده است؛ برای اولین بار در این سال رتبه ۵۷ را به دست آورده و در فاصله‌ی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ هجری ـ شمسی) از رتبه ۵۰ به رتبه ۲۱ صعود نموده و در ۴ سال گذشته توانسته رتبه‌های بین ۱۶ تا ۱۸ جهانی را به دست آورد.[۱]

♦ Simago Lab, SCOPUS

نمودار ۱ ـ ارتقا رتبه‌ی جهانی علم آندوکرینولوژی ایران در دو دهه‌ی گذشته

جدول ۱ نشان می‌دهد در سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۱ شمسی) بسیاری از کشورهای پیشرفته‌تر جهان مانند کره جنوبی، بلژیک، اتریش، فنلاند، تایوان، یونان، رژیم اشغالگر قدس و نروژ در رشته غدد درون‌ریز و متابولیسم کمتر از ایران در تولید علم موفق بوده‌اند.

بین کشورهای منطقه نیز تا قبل از سال ۱۳۷۸ (۱۳۹۹ میلادی) رتبه‌ی تولید علم آندوکرینولوژی ایران که پایین‌تر از ۸ بود، در این سال به رتبه پنجم رسیده در بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ (۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ شمسی) تولید علم این رشته از مقام پنجم به دوم رسید و در ۴ سال گذشته سه سال رتبه اول و یک سال رتبه دوم بوده است.

[Downloaded from ijem.sbmu.ac.ir on 2026-11-07]

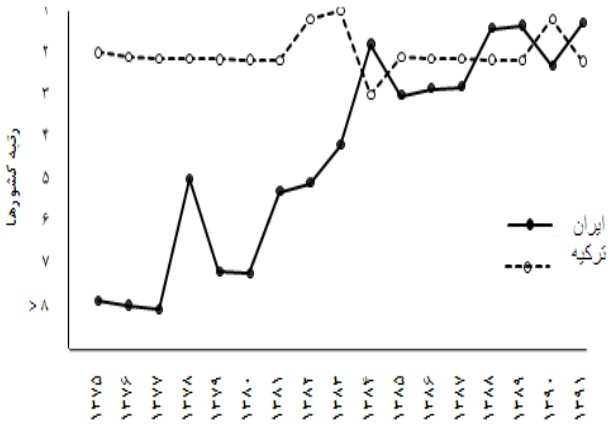
جدول ۱- رتبه و تعداد مدارک کشورهای جهان در تولید علم آندوکرینولوژی، دیابت و متابولیسم در سال ۱۳۹۱ شمسی (۲۰۱۲ میلادی)

رتبه	کشور	تعداد مدارک	رتبه	کشور	تعداد مدارک
۱	آمریکا	۳۰۲۳	۱۸	ایران	۱۹۰
۲	انگلستان	۷۹۵	۱۹	کره جنوبی	۱۸۱
۳	آلمان	۷۹۳	۲۰	ترکیه	۱۷۷
۴	ایتالیا	۶۸۴	۲۱	بلژیک	۱۳۵
۵	چین	۵۳۹	۲۲	اتریش	۱۳۳
۶	کانادا	۵۱۲	۲۳	فنلاند	۱۲۱
۷	فرانسه	۵۰۲	۲۴	تایوان	۱۱۲
۸	ژاپن	۵۰۱	۲۵	یونان	۹۷
۹	هلند	۳۶۲	۲۶	رژیم اشغالگر قدس	۹۵
۱۰	اسپانیا	۳۵۵	۲۷	نروژ	۸۰
۱۱	استرالیا	۳۴۱	۲۸	آرژانتین	۶۶
۱۲	برزیل	۳۳۷	۲۹	پرتغال	۶۵
۱۳	سوئد	۲۷۳	۳۰	نیوزلند	۶۱
۱۴	هندوستان	۲۱۵	۳۱	مجارستان	۵۲
۱۵	دانمارک	۲۱۴	۳۲	رومانی	۵۰
۱۶	لهستان	۱۹۵	۳۳	عربستان سعودی	۴۷
۱۷	سوئیس	۱۹۴	۳۴		۴۷

*Simago Lab, SCOPUS

نمودار ۲ نشان می‌دهد تولید علم آندوکرینولوژی در کشور ما توانسته جای ترکیه و رژیم اشغالگر قدس را در منطقه بگیرد. ترکیه که برای سال‌ها مقام اول و دوم را داشته، در چهار سال اخیر سه بار دوم و یکسال اول بوده است. جدول ۲ رتبه‌ی کشورهای خاورمیانه در تولید علم آندوکرینولوژی، دیابت و متابولیسم را در سال ۲۰۱۲ میلادی (۱۳۹۱ شمسی) نشان می‌دهد.

جدول ۳ رتبه تولید علم آندوکرینولوژی در ۲۲ کشور منطقه آسیای جنوب غربی را در سال ۲۰۱۲ نشان می‌دهد. در این جدول نیز تولید علم در این رشته در کشورمان بالاترین رتبه را دارد، سپس ترکیه، عربستان سعودی، پاکستان، امارات، لبنان، اردن، کویت، قطر، عمان، بحرین، فلسطین، قرقیزستان، سوریه، آذربایجان، عراق و گرجستان قرار دارند. دیگر کشورهای اسلامی مانند مالزی رتبه ۳۳، اندونزی رتبه ۵۶ و بنگلادش رتبه ۶۸ را داشته‌اند.

● Simago Lab, SCOPUS

نمودار ۲- ارتقا سریع رتبه‌ی علم آندوکرینولوژی ایران به مقام اول در منطقه خاورمیانه

جدول ۲- رتبه کشورهای خاورمیانه در تولید علم آندوکرینولوژی، دیابت و متابولیسم در سال ۱۳۹۱ شمسی (۲۰۱۲ میلادی)

رتبه	کشور	تعداد مدارک
۱	ایران	۱۹۰
۲	ترکیه	۱۷۷
۳	رژیم اشغالگر قدس	۹۵
۴	عربستان سعودی	۴۷
۵	مصر	۲۱
۶	امارات متحده عربی	۱۱
۷	لبنان	۱۱
۸	اردن	۱۰
۹	کویت	۸
۱۰	قطر	۸
۱۱	عمان	۶
۱۲	بحرین	۴
۱۳	فلسطین	۳
۱۴	سوریه	۲
۱۵	عراق	۱

* Simago Lab, SCOPUS

رشد سریع و چشمگیر تولید علم در رشته‌ی غدد درون‌ریز و متابولیسم، مانند سایر رشته‌های علمی کشور مرهون توجهات خاص ذات لایزال حق و نیز تاکیدات مقام معظم رهبری بوده است.

[Downloaded from ijem.sbmu.ac.ir on 2026-11-07]

جدول ۳- رتبه‌ی تولید علم آندوکرینولوژی، دیابت و متابولیسم در منطقه آسیای جنوب غربی (سال ۲۰۱۲ میلادی، ۱۳۹۱ هجری شمسی)

رتبه در آسیای جنوب غربی	کشور	رتبه جهانی
۱	ایران	۱۸
۲	ترکیه	۲۰
۳	عربستان سعودی	۳۴
۴	پاکستان	۴۱
۵	امارات متحده عربی	۵۳
۶	لبنان	۵۴
۷	اردن	۵۷
۸	کویت	۶۳
۹	قطر	۶۶
۱۰	عمان	۷۰
۱۱	بحرین	۷۵
۱۲	فلسطین	۸۷
۱۳	قرقیزستان	۹۲
۱۴	سوریه	۹۴
۱۵	آذربایجان	۹۷
۱۶	گرجستان	۱۰۶
۱۷	عراق	۱۱۰

هشت کشور شامل ارمنستان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، افغانستان، قبرس، قزاقستان و یمن در این سال تولید علمی در رشته آندوکرینولوژی نداشته‌اند.
* Simago Lab, SCOPUS

بدون شک از میان عواملی که به این رشد کمک کرده‌اند، رشد و توسعه کمی و کیفی خارق‌العاده‌ی آموزش در رشته‌های علوم پزشکی بوده است. در رشته‌ی آندوکرینولوژی، دوره‌ی فوق تخصصی این رشته از سال ۱۳۶۴ شروع شد و تا سال ۱۳۷۸ (شروع رشد تولید علم در ایران) تعداد ۳۷ فوق تخصصی غدد درون‌ریز و متابولیسم در داخل کشور تربیت شده و به امر آموزش و تحقیق در دانشگاه‌های کشور پرداختند.[۲] در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ که بیشترین سرعت رشد تولید علم آندوکرینولوژی در کشور است، تعداد فارغ‌التحصیلان این رشته به ترتیب به ۷۱ و ۸۹ نفر رسید. بنابراین رشد تولید علم با رشد، توسعه و تربیت نیروی انسانی در این رشته مقارن بوده است.[۳] شایان ذکر است تعداد فارغ‌التحصیلان رشته‌ی غدد درون‌ریز و متابولیسم در سال ۱۳۹۱، به تعداد ۲۲۲ نفر شامل ۱۱۵ مرد و ۱۰۷ زن رسیده است.

همان‌طور که در نمودار ۱ دیده می‌شود، ارتقا رتبه‌ی تولید علم از حدود خیلی پایین به رتبه‌های متوسط با افزایش صاحبان فوق تخصصی این رشته و ظرفیت‌سازی به سرعت امکان‌پذیر شد ولی رسیدن به رتبه‌های بالاتر مستلزم کوشش و تلاش بیشتر، و مهیا شدن زمینه‌های رشد و توسعه می‌باشد.[۴] بنابراین در ۷ سال گذشته رتبه تولید علم این رشته تنها ۳-۵ رتبه ارتقا یافته و اثرات تنزل رتبه در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ مشهود است؛ در حالی که با افزایش ۲۵ مقاله در سال، ایران می‌تواند به رتبه ۱۴ بین‌المللی نائل شود (جدول ۱). با توجه به توقف مختصری که در تولید علم کشور در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ به چشم می‌خورد، ضروری است که برای ارتقا کمی و کیفی تحقیقات و تولید علم در کشور به طور اعم و در رشته‌ی غدد درون‌ریز و متابولیسم به طور خاص برنامه‌ریزی جدی انجام شود[۵] و به این دغدغه خاطر مقام عظمای ولایت با یک عزم ملی پاسخ داده شود که فرمودند: "... حقیقتا حرکت علمی و نهضت علمی در کشور شروع شده است و پیش رفته است و کارهای بزرگی انجام گرفته است ... لکن آن چه من را دچار دغدغه می‌کند، این است که ما این حرکتمان هنوز به نقطه ثبات نرسیده است... در این سربالایی تند که داریم حرکت می‌کنیم، اگر توقف کردیم، این توقف با عقب گرد همراه خواهد بود؛ توقف دیگر نیست. حرکت ما از دور افتاد، بازگرداندن این نهضت، این حرکت، این شتاب علمی مشکل‌تر خواهد بود؛ این دغدغه ما است".[۶]

[Downloaded from ijem.sbmu.ac.ir on 2026-11-07]

References

1. http:www.scimagoja.com
2. Azizi F. Endocrinology and metabolism in the Islamic Republic of Iran. Archives of Iranian Medicine. 2004; 7: 69-74.

۳. عزیزی فریدون. آموزش فوق تخصصی بیماری‌های غدد درون‌ریز و متابولیسم در جمهوری اسلامی ایران. پژوهشکده علوم غدد درون‌ریز و متابولسیم، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۸۹.

۴. عزیزی فریدون. آینده‌نگری در پیشرفت‌های علمی کشور. مجله غدد درون‌ریز و متابولیسم ایران، دوره ۱۱، شماره ۳، صفحات ۲۳۰-۲۳۳، شهریور ۱۳۸۸.

۵. عزیزی فریدون. عزم ملی برای ادامه صعود در تولید علم. مجله غدد درون‌ریز و متابولیسم ایران، شهریور ۱۳۹۳.

۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۹۳/۴/۱۱.

[Downloaded from ijem.sbmu.ac.ir on 2026-11-07]